

ENKELE SPINNEN UIT ZUID-LIMBURG, MET *MONOCEPHALUS CASTANEIPES* (ARANEAE, LINYPHIIDAE) NIEUW VOOR NEDERLAND**Steven IJland**

Gabriel Metzstraat 1, 2316 AJ Leiden (sijland@gmail.com)

Jeremy Miller

National Museum of Natural History Naturalis, P.O. Box 9517, 2300 RA Leiden, Netherlands (jeremy.miller@ncbnaturalis.nl)

Yaco Joven van Sluijs

Grevenstraat 18, 2312 VJ Leiden (yaco@joven.nl)

Peter J. van Helsdingen

European Invertebrate Survey – Nederland, P.O. Box 9517, 2300 RA Leiden, Netherlands (helsdingen@naturalis.nl)

ABSTRACT

An inventory the south of the province of Limburg yielded 98 spider species. *Monocephalus castaneipes* (Simon, 1884) is reported for the first time from The Netherlands. Four species (*Theridion uhligi* Martin, 1974, *Evarcha laetabunda* (C.L. Koch, 1846), *Obscuriphantes obscurus* (Blackwall, 1841), *Pardosa saltans* Töpfer-Hoffmann, 2000) are reported for the first time for the province of Limburg.

Key words: faunistics, Limburg, Netherlands, *Monocephalus castaneipes*

INLEIDING

De auteurs hebben in het weekend van 14 en 15 mei 2011 spinnen verzameld in Zuid-Limburg. De bedoeling was om zo veel mogelijk soorten te bemachtigen en deze soorten te gebruiken voor een DNA Barcoding project dat loopt bij NCB Naturalis (zie voor meer informatie: <http://science.naturalis.nl/dnabarcoding>). Ondanks het slechte weer zijn er toch 98 soorten gevangen, waarvan enkele nieuw voor de provincie Limburg, en één soort nieuw voor Nederland. Een lijst van alle gevonden soorten en hun vindplaatsen is te vinden in tabel 1.

VINDPLAATSEN

Er werd verzameld op vier lokaties: de Breukberg, de Brunsummerheide, het Onderste Bos en het Bovenste Bos. De Breukberg is een vochtig heidegebied in het dal van de Rode Beek, en eigendom van Natuurmonumenten. De natte heide in de Breukberg wordt gedomineerd door veenmossen (*Sphagnum* sp.), toen wij het gebied bezochten was het echter al een flinke tijd droog en warm geweest, en het leek erop dat de heide behoorlijk aan het vergrassen was.

De Brunsummerheide is ook eigendom van Natuurmonumenten, en is een heuvelachtig terrein met natte en droge heide, stuifzand, veen en bos. Er werd verzameld op de natte heide en op een droge, met heide begroeide zuidhelling.

Het Bovenste Bos en het Onderste Bos liggen op het plateau boven de westelijke Geuldalhelling, vlakbij Epen en aan de grens met België. Het Bovenste Bos is van Natuurmonumenten, het Onderste Bos is van Staatsbosbeheer. Het Bovenste Bos is een hellingbos met naald- en loofbomen, in het Onderste Bos werd verzameld in een bos met voornamelijk beuken.

BIJZONDERE SOORTEN

Monocephalus castaneipes (Simon, 1884).

Monocephalus castaneipes is een soort uit de familie Linyphiidae. Deze spin was nog niet bekend uit Nederland. Een vrouwtje werd gevangen in het Bovenste Bos, Eperheide, op ongeveer twintig meter van de Belgische grens. Het is een spin met een beperkt verspreidingsgebied, die alleen voorkomt in het westen van Europa, van Spanje en Portugal tot Noorwegen en Zweden. De oostgrens van de verspreiding ligt in Duitsland, wat wel als reden is aangevoerd waarom de soort daar relatief zeldzaam is (Blick, 2011). Verdere meldingen komen uit Italië, Zwitserland, Oostenrijk, Frankrijk, België, Denemarken en de Britse eilanden. Gezien de verspreiding is het dus eigenlijk opvallend dat *Monocephalus castaneipes* tot nu toe nog nooit in Nederland gevonden is. Ook in de ons omringende landen wordt de soort als redelijk zeldzaam gezien. Roberts geeft als habitat mos in bos en onder stenen, stronken en op bomen in open terrein (Roberts, 1987). Blick ving vele exemplaren in een onderzoek naar het voorkomen van spinnen op boomstammen, en vond dat deze spin vooral veel in de wintermaanden actief is (Blick, 2011). Wellicht is *Monocephalus castaneipes* ondergerapporteerd, omdat er toch minder verzameld wordt in de winter op boomstammen dan op de grond in het voorjaar. In Groot-Brittannië staat *Monocephalus castaneipes* op de lijst van soorten die in aantal achteruit gaan en die actie behoeven ter bescherming van hun habitat (BRIG, 2007).

Goede afbeeldingen van *Monocephalus castaneipes* zijn te vinden in Roberts, 1987, en ook op het internet (Nentwig, 2011).

Oxyopes heterophthalmus (Latreille, 1804)

Van Hasselt meldde *Oxyopes lineatus* Latreille, 1806 van vier verschillende vindplaatsen. Later bleken deze foutief gedetermineerd, en dat het ging om de twee soorten *Oxyopes heterophthalmus* (Latreille, 1804) en *Oxyopes ramosus* (Martini & Goeze, 1778). Helaas kon toen niet meer achterhaald worden welke soort van welke vindplaats afkomstig was. De Brunsummerheide is dus de eerste zekere vindplaats voor *Oxyopes heterophthalmus*. *Oxyopes lineatus* Latreille, 1806 is afgevoerd van de Nederlandse soortenlijst (Van Helsdingen, 2011).

Theridion uhligi Martin, 1974

Een weinig gevonden soort van droge heidevelden. Uit ons land al bekend van de zuidelijke helft van de Veluwe en van Noord-Brabant. In de Tirion Spinnengids (Roberts, 1998) staat nog dat deze soort alleen bekend is van de omgeving van Berlijn en de Benelux, maar ondertussen is hij ook gevonden in België, Polen, Roemenie en Rusland. De soort is nieuw voor Limburg.

Andere soorten nieuw voor Limburg:

Evarcha laetabunda (C.L. Koch, 1846): een in de Benelux zeldzame springspin, zoals de Nederlandse naam al aangeeft, de Zeldzame grasspringspin. Eerdere vondsten in Nederland in Drenthe en Noord-Brabant.

Obscuriphantes obscurus (Blackwall, 1841): niet algemeen, habitat is mos, gras, lage struiken en in strooisel, op onderste takken van naaldbomen (Roberts, 1998). In ons land wijdverspreid.

Pardosa saltans Töpfer-Hoffmann, 2000: een algemene soort, waarvan de verspreiding nog niet goed bekend is vanwege verwarring met *Pardosa lugubris* (Walckenaer, 1802). *P. saltans* werd pas in 2000 van *P. lugubris* afgesplitst.

LITERATUUR

Anonymus 2007. Report on the Species and Habitat Review. – Report by the Biodiversity Reporting and Information Group (BRIG) to the UK Standing Committee June 2007.

Blick, T. 2011. Abundant and rare spiders on tree trunks in German forests (Arachnida, Araneae). – Arachnologische Mitteilungen 40: 5-14.

Helsdingen, P.J. van 2011. Catalogus van de Nederlandse spinnen. – <http://www.naturalis.nl/spinnen> [Versie 2011.1]

Nentwig, W., T. Blick, D. Gloor, A. Hänggi & C. Kropf 2011. Spinnen Europas. – <http://www.araneae.unibe.ch>. [Version 6.2011]

Roberts, M. J. 1987. The spiders of Great Britain and Ireland. Volume 2: Linyphiidae and check list. – Harley Books, Colchester, England.

Roberts, M.J. 1998. Spinnengids. – Tirion, Baarn. [Bewerking door A.P. Noordam 1995, Spiders of Britain & Northern Europe, Collins Field Guide.]

Tabel 1. Soorten per vindplaats. Een soort nieuw voor Limburg is aangegeven met een *, een soort nieuw voor Nederland met **.

Soort	Brunsummer Heide, natte heide		Brunsummer Heide, zuidhelling		Schinveld, Breukberg		Eperheide, Onderste Bos		Eperheide, Bovenste Bos	
	m	f	m	f	m	f	m	f	m	f
	AGLENIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Malthonica picta</i> (Simon, 1870)	..	..	..	1	..	..	1	2	..	1
AMAUROBIIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Coelotes terrestris</i> (Wider, 1834)	..	..	..	..	..	..	..	3	..	..
ANYPHAENIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Anyphaena accentuata</i> (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	1	2	1	..	..	1
ARANEIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
<i>Agalenatea redii</i> (Scopoli, 1763)	..	..	..	..	..	2	..	..	..	..
<i>Araniella cucurbitina</i> (Clerck, 1757)	..	..	..	..	1	2	..	..	..	..
<i>Araniella opisthographa</i> (Kulczyn'ski, 1905)	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..
<i>Cyclosa conica</i> (Pallas, 1772)	..	..	..	..	1	..	..	..	1	..
<i>Gibbaranea gibbosa</i> (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..
<i>Hyposinga pygmaea</i> (Sundevall, 1832)	..	..	..	..	1	2	..	..	..	..
<i>Hyposinga sanguinea</i> (C.L. Koch, 1844)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
<i>Mangora acalypha</i> (Walckenaer, 1802)	1	5	1	4	4	6	..	..	..	..

(Tabel 1, vervolg)

Soort	Brunssummer Heide, natte heide		Brunssummer Heide, zuidhelling		Schinveld, Breukberg		Eperheide, Onderste Bos		Eperheide, Bovenste Bos	
	m	f	m	f	m	f	m	f	m	F
	Zilla diodia (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	1	1	..	..	..
CLUBIONIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Clubiona brevipipes Blackwall, 1841	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..
Clubiona comta C. L. Koch, 1839	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Clubiona subtilis L. Koch, 1867	..	2	..	..	1	..	..	..	..	..
Clubiona trivialis C.L. Koch, 1843	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..
CORINNIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Phrurolithus festivus (C.L. Koch, 1835)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
DICTYNIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Dictyna arundinacea Linnaeus, 1758	..	10	..	4	..	3	..	..	..	..
Dictyna uncinata Thorell, 1856	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..
Lathys humilis (Blackwall, 1855)	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..
Nigma flavescens (Walckenaer, 1825)	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..
DYSDERIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Harpactea hombergi (Scopoli, 1763)	..	..	..	..	..	..	..	..	1	1
GNAPHOSIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Callilepis nocturna (Linnaeus, 1758)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Haplodrassus silvestris (Blackwall, 1833)	1	..	..	..	1	..	..	..	..	..
Micaria subopaca Westring, 1861	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Zelotes latreillei (Simon, 1878)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
HAHNIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Hahnia montana (Blackwall, 1841)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
LINYPHIIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Diplocephalus picinus (Blackwall, 1841)	..	..	..	..	2	3	..	..	..	..
Entelecara congenera (O.P.-Cambridge, 1879)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Linyphia hortensis Sundevall, 1830	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1
Macrargus rufus (Wider, 1834)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Maso sundevalli (Westring, 1851)	..	1	..	..	4	1	..	..	..	..
Microneta viaria (Blackwall, 1841)	..	..	..	..	..	9	..	..	..	..
Monocephalus castaneipes (Simon, 1884) **	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1
Neriere clathrata (Sundevall, 1830)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Neriere furtiva (O.P.-Cambridge, 1871)	..	..	1	1	..	..	..	..	..	..
Neriere peltata (Wider, 1834)	..	..	..	..	1	4	..	1	1	9
Obscuriphantes obscurus (Blackwall, 1841) *	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..
Palliduphantes insignis (O.P.-Cambridge, 1913)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Pocadicnemis pumila (Blackwall, 1841)	..	..	..	..	1	3	..	..	..	..
Tenuiphantes flavipes (Blackwall, 1854)	..	..	..	..	..	3	..	..	..	..
Tenuiphantes mengei (Kulczynski, 1887)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Tenuiphantes tenuis (Blackwall, 1852)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Walckenaeria antica (Wider, 1834)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
LYCOSIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Alopecosa pulverulenta (Clerck, 1757)	..	2	..	..	..	..	..	..	..	..
Pardosa amentata (Clerck, 1757)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Pardosa amentata (Clerck, 1757)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Pardosa lugubris (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Pardosa nigriceps (Thorell, 1856)	1	..	..	4	..	..	..	..	..	..
Pardosa pullata (Clerck, 1757)	1	2	..	..	..	3	..	..	..	..
Pardosa saltans Töpfer-Hoffmann., 2000 *	..	..	..	..	..	..	..	3	1	3
Pirata hygrophilus Thorell, 1872	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Pirata latitans (Blackwall, 1841)	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Pirata uliginosus (Thorell, 1856)	1	1	..	..	..	..	1	..	..	..
Xerolycosa nemoralis (Westring, 1861)	1	..	..	..	..	..	1	..	..	..
OXYOPIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Oxyopes heterophthalmus Latreille, 1804	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Oxyopes ramosus (Panzer, 1804)	2	8	3	5	..	..	..	..	..	..
PHILODROMIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Philodromus aureolus (Clerck, 1757)	..	..	..	..	..	..	1	..	..	1

(Tabel 1, vervolg)

Soort	Brunssummer Heide, natte heide		Brunssummer Heide, zuidhelling		Schinveld, Breukberg		Eperheide, Onderste Bos		Eperheide, Bovenste Bos	
	m	f	m	f	m	f	m	f	m	f
	Philodromus cespitum (Walckenaer, 1802)	..	2	4	3	..	..	..	..	..
Philodromus collinus C.L.Koch, 1835	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Philodromus dispar Walckenaer, 1826	..	..	..	..	..	3	..	..	..	2
Philodromus praedatus O. P.-Cambridge, 1871	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..
Philodromus rufus Walckenaer, 1826	..	..	..	2	3	2	..	..	1	..
Tibellus oblongus (Walckenaer, 1802)	4	3	..	..	3	2	..	..	..	..
PISAURIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Pisaura mirabilis (Clerck, 1757)	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..
SALTICIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Ballus chalybeius (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	1	..	..	..	..	..
Dendryphantes rudis (Sundevall, 1832)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Euophrys frontalis (Walckenaer, 1802)	..	1	..	1	..	..	..	..	..	..
Evarcha arcuata (Clerck, 1757)	..	..	..	..	1	4	..	..	..	..
Evarcha falcata (Clerck, 1757)	1	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Evarcha laetabunda (C.L.Koch, 1846) *	..	..	2	..	..	..	..	..	..	..
Heliophanus cupreus (Walckenaer, 1802)	..	..	..	..	..	..	..	..	1	..
Heliophanus flavipes (Hahn, 1832)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Marpissa muscosa (Clerck, 1757)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1
Myrmarachne formicaria (De Geer, 1778)	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Neon reticulatus (Blackwall, 1853)	..	..	..	..	2	..	..	..	..	..
Salticus zebraneus (C.L.Koch, 1837)	..	..	..	..	2	..	..	..	..	..
TETRAGNATHIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Metellina segmentata (Clerck, 1757)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Metellina mengei (Blackwall, 1869)	..	..	..	..	2	2	..	..	1	1
Tetragnatha extensa (Linnaeus, 1758)	..	..	..	..	1	1	..	..	..	..
THERIDIIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Crustulina guttata (Wider, 1834)	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..
Dipoena melanogaster (C.L. Koch, 1837)	..	..	1	1	2	2	..	..	..	..
Enoplognatha thoracica (Hahn, 1833)	1	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Episinus angulatus (Blackwall, 1836)	..	..	3	..	..	..	..	..	..	..
Euryopis flavomaculata (C. L. Koch, 1836)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Lasaeola tristis (Hahn, 1833)	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..
Neottiura bimaculata (Linnaeus, 1767)	..	..	..	1	..	1	..	..	..	..
Parasteatoda lunata (Clerck, 1757)	..	..	..	..	1	2	..	..	1	..
Paidiscura pallens (Blackwall, 1834)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1
Platnickina tinctoria (Walckenaer, 1802)	..	..	1	..	..	..	..	..	..	..
Simitidion simile (C.L. Koch, 1836)	..	6	..	1	..	..	..	..	..	..
Theridion pinastri Koch, 1872	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Theridion uhligi Martin, 1974 *	..	..	..	1	..	..	..	..	..	..
Theridion varians Hahn, 1833	..	2	..	..	1	2	..	1	2	4
THOMISIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Ozyptila trux (Blackwall, 1846)	..	..	..	..	..	1	..	..	..	..
Xysticus cristatus (Clerck, 1757)	1	2	..	..	1	2	..	..	..	..
Xysticus ferrugineus Menge, 1876	..	1	..	..	..	..	..	..	..	..
Xysticus lanio C.L.Koch, 1835	..	..	..	..	..	..	1	..	..	..
ZORIDAE	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Zora spinimana (Sundevall, 1833)	4	5	..	..	..	6	..	..	..	..

